

ВОКАЛЬНІ ТВОРИ ДЛЯ ДІТЕЙ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ: МУЗИКОЗНАВЧО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

У статті розглянуто низку камерно-вокальних творів для дітей сучасних українських композиторів. Виявлено широту і специфіку їх художньо-образного змісту, жанрового нахилу, форми, музичних особливостей. Також обґрунтовано виховну функцію даної жанрової дефініції у вокально-педагогічному процесі.

Ключові слова: вокальні твори для дітей, вокальна педагогіка, художньо-образний зміст, національне виховання, дитячий романс.

The article examines a number of chamber and vocal works for children by modern Ukrainian composers. The breadth and specificity of their artistic content, genre inclination, form, and musical features have been revealed. The educational function of this genre definition in the vocal-pedagogical process, is also substantiated.

Keywords: vocal works for children, vocal pedagogy, artistic and figurative content, national education, children's romance.

Постановка проблеми. Камерно-вокальна музика є одним з найдемократичніших жанрових напрямків в комунікаційній моделі «композитор – виконавець – слухач». Не дивно, що сольне вокальне виконавство посідає одне з головних місць і в українській музичній культурі, і в сфері мистецької освіти всіх рівнів. Вокальне мистецтво впливає на формування духовного світу людини, її свідомості, національної ідентичності, художнього смаку тощо. На всіх історичних етапах розвитку суспільства вокальне мистецтво відіграло важливу культуротворчу місію, мало «людинотворчий потенціал, є одним з впливових засобів розвитку особистості» [5, с. 191], адже завдяки синтезу музики і вербального тексту воно є зрозумілим широкому колу слухачів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розвитку камерно-вокального мистецтва в Україні присвячено багато наукових досліджень, які розкривають різні аспекти. Історія розвитку камерно-вокальної музики в Україні розглядається у роботах О. Баланко, О. Берегової, Т. Булат, Л. Корній, О. Кушнірук, Л. Сидоренко, О. Шреєр-Ткаченко та ін.; аналіз камерно-вокальної творчості окремих композиторів здійснено у працях І. Драч, О. Журавкової, Н. Старюченко. Велика увага приділяється вокальній педагогіці, наприклад, в розвідках В. Антонюк, Н. Ветлугіної, Н. Гунько, Я. Кушки, А. Чехуніної та ін. Багато робіт піднімають питання ролі репертуарної політики у вихованні вокаліста. Серед них назвемо дослідження С. Гмиріної, Н. Гребенюк, Л. Гринь, Л. Тарасюк та ін.. Особливої уваги останнім часом набула дитяча вокальна педагогіка, яка потребує пошуку нових методів навчання, нових підходів,

нового адаптованого репертуару. Цим питання присвячені роботи педагогів-методистів Н. Атамасенко, В. Антонюк, А. Барасій, О. Стахевич та ін.. Проте камерно-вокальні твори для дітей сучасних українських композиторів ще не мали аналітичного розгляду в науково-методичній літературі, поза увагою дослідників і досі залишається аспект музичних особливостей камерно-вокальних творів для дітей, їх художньо-образна, жанрово-стильова пріоритетність. Ці питання є важливими, адже дитячий репертуар спрямований не тільки на розвиток вокальної техніки, але й на виховання особистості, естетичного й духовного її розвитку. Саме це обумовлює актуальність теми даної статті, **метою якої** є визначення специфіки створення та побутування камерно-вокальних творів для дітей сучасних українських композиторів.

Звертаючись до вивчення камерно-вокальних творів для дітей, відзначимо, що це окрема ніша, в якій цілеспрямовано й усвідомлено працюють певні композитори, які переважно в своїй практичній діяльності пов'язані з дітьми, як, наприклад, Алла Мігай, яка отримала освіту музикознавиці, але почала працювати телеведучою, казкаркою, що підштовхнуло її до композиторської діяльності; Інна Францескевич отримала освіту оперної співачки і композиторки в Одеській музичній академії ім. А. В. Нежданової і, працюючи зараз викладачем вокалу в ДМШ №6 м. Одеса, вона активно займається створенням саме дитячого вокального репертуару. Так само склалася доля й інших сучасних українських «дитячих композиторів» – Сергія Железняка, Олени Соловйової, Олександра Іванька, Наталі Май, Зоряни Мигай та ін.

Як правило всі перелічені композитори звернулися до створення дитячих вокальних творів через гостре відчуття браку необхідного репертуару, який крім того, що повинен відповідати новій концепції навчальної програми, повинен бути яскраво національним. Отже, твори сучасних українських композиторів, написаних для юних вокалістів, представляють собою яскраво-образний, високо-художній матеріал, що максимально адаптований до виконання дітьми. Причому, як виявлено, це не тільки авторські пісні, але й аранжування/адаптування українських народних пісень (А. Лисянська), вокалізів, естрадних пісень до виконавських можливостей юних вокалістів, розрахований на поступове зростання технічних складнощів, на пошук ефективних творів для більш продуктивного, прогресивного навчання юних вокалістів, їх мотивування. Серед найбільш яскравих наведемо збірки камерно-вокальних творів сучасних українських композиторів: «Романси та вокалізи для дітей та юнацтва» одеської композиторки-викладачки Інни Францескевич, яскраво-образні збірки Олени Соловйової «Весна привіт», «Вокалінки від Оленки», художньо й образно яскраві «Пісні та вправи для починаючих співаків»; «Вокальні етюди для дітей», «Розспівки для малечі» Сергія Железняка та ін.

Здійснивши аналіз ряду вокальних творів різних українських композиторів, зазначимо, по-перше, що більшість з них ще не мали

аналітичного розгляду в науковій літературі, зокрема це твори І. Францескевич, О. Соловйової, С. Железняка, А. Мігай. Всі вони розкривають широку палітру яскравих художніх образів: безтурботний світ дитинства – «Бджілка», «Краб і дощик» (З. Мартин), «Вітаю маму з весняним святом», «Музична суперечка», «Так несподівано» (О. Соловйова), «Сонько-Дрімко», Червона Шапочка» (А. Мігай), «Зимова пісенька», «Найшановніша собака», «Пісенька про світлофор» (І. Францескевич), «Сонячні промінчики», «Пінгвіни», «Панда», «Кудлате літо» (О. Іванько) та ін.; народні звичаї, традиції, свята – «Веснянка» (О. Соловйова), «Український борщ» (А. Мігай), «Сорочка-вишиванка» (З. Мартин); казковий світ – «Снігова королева» (М. Куртанич), «Слухай казку», «Пісня Кози», «Червона Шапочка» (А. Мігай), «Кошеня і цуценя» (О. Соловйова), «Красуня-зима», «Сніговий дід» (І. Францескевич), «Зимова казка», «Собака Барабака» (О. Іванько); тема родини – «Дорога до мами», «Батьки» (І. Францескевич), «Мама», «Вальс для бабусі», «Я для тебе, мамо» (О. Соловйова), патріотична тематика, любов до Батьківщини – «Чудовий край», «Єднаймося браття», «Цвіти Україно», «В обіймах України» (І. Францескевич), «Моя Україна», «Я українка маленька» (О. Соловйова), «Батьківщина», «Прапор України», «Нескорені» (А. Лисянська), «Про Україну», «Незалежність» (З. Мартин) та ін..

В жанровому плані переважно композитори звертаються до жанру пісні, яка має просту, зрозумілу дітям куплетну форму, часто ці пісні мають яскраво виражено жанрову основу вальсу, чарльстону, польки, коломийки тощо. І. Францескевич у своїй творчості застосовує жанр романсу (збірка «Романси для дітей та юнацтва»), можна навіть її назвати засновником жанру дитячого романсу в Україні.

Гармонічна мова камерно-вокальних творів для дітей нескладна, функціонально ясна, логічна у своєму розвитку. Відхилення і модуляції відбуваються переважно в межах тональностей першого ступеня спорідненості. Але при цьому їм притаманне яскраво сучасне звучання завдяки широкому використанню дисонуючих сучасних акордів – септакордів, нонакордів як головних так і побічних ступенів, сучасних гострих ритмоформул з пунктирами та синкопами, джазових імпровізаційних елементів і зворотів (С. Железняк збірка пісень у джазових тонах для дітей «Кольорові олівці», О. Іванько пісні «Пінгвіни», «Сонячний промінь», «Чарльстон з динозавриком», І. Францескевич «Вогонь душі», «Файна дівчина», О. Соловйова «Весна привіт», «Кошеня і цуценя» та ін.).

А завдяки широкому застосуванню характерних мелодичних малюнків (V-III-VII#-I; V - VII# - I; V-III-II-I-VII-I), гармонічних зворотів з використанням гармонічної або натуральної домінанти, ладової перемінності дитячі вокальні твори сучасних українських композиторів сповнені яскраво вираженим національним звучанням.

Аналізуючи репертуар з педагогічної точки зору, відмітимо в першу чергу виховну його роль. І особливо актуальним на сьогоднішній день є

питання національного виховання. Адже репертуарний концепт є одним з найпотужніших засобів виховання національної ідентичності юних вокалістів. Звертаючись до проаналізованих збірок сучасних українських композиторів ми можемо відмітити безсумнівне зростання особливо в останнє десятиліття національно-виховних мотивів – любов до Батьківщини, її природи, традицій і звичаїв, прагнення до волі, гордість бути українцем тощо («В обіймах України», «Чудовий край» – І. Францескевич; «Молитва за Україну» – А. Мігай, «Я люблю тебе, моя Україно», «Незалежність» – З. Мартин, «Батьківщина», «Нескорені», «Додому», «Наша зброя – пісня» – А. Лисянської та ін.).

Отже, камерно-вокальні твори для дітей сучасних українських композиторів складають окремий жанровий різновид, де всі складові елементи, засоби музичної мови відповідають психологічним, фізіологічним особливостям дітей. Вони є яскравими в образному, музичному відношенні і при цьому спрямовані на всебічний розвиток голосового апарату дитини, методично виважений, логічний і послідовний.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Антонюк В.Г. Постановка голосу: навч. посібник. Київ : Українська ідея, 2000. 68 с.
2. Кушка Я.С. Методика навчання співу: Посібник з основ вокальної майстерності. Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 2010. 288 с.
3. Немерко А.Р. Пісенно-хорова творчість для дітей у мистецькій практиці авторів Львівщини в контексті музичної культури доби державної незалежності (1991-2021): традиції та інновації: дис. ... доктора мистецтвознавства. 17.00.03. Львів, 2023. 231 с.
4. Стахевич О.Г. Основи вокальної педагогіки. Ч.1: Природно-наукові теорії сольного співу. Курс лекцій. Суми: Сум ДПУ ім. А.С.Макаренка, 2002. 92 с.
5. Чехуніна А.О., Гунько Н.О. Творчий розвиток майбутнього педагога-музиканта у процесі художньої інтерпретації вокальних творів. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2020. №79. Т.1. С.191-195 URL : http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2020/70/part_1/38.pdf (дата звернення : 16.08.2024).

Науковий керівник кандидатка мистецтвознавства, доцентка Чехуніна А.О.